

A honfoglalásnak, a pesti ember lázas és türelmetlen területhódításának több, immár történelmi szakasza van. Ma már a várostörténetek bogozzák a Rákos-mezőtől az egykori Szemere-birtokig húzódó homoksvatag meghódításának histórikumát, abban az időben, amikor egyes rákosi települések már eltűnőben vannak a főváros térképéről, mert a terjeszkedő Budapest kiszorítja a földszintes, kertes családi házak szövevényét, hogy a helyükön magasházak és sorházak telepítésével nagy befogadóképességű lakótömböket hozzon létre.

Egy alig néhány évtizedre visszatekintő település-szerkezet és életforma változik meg ezekben az években a pesti oldalon, míg a budai hegyvidéken később bontakozott ki az új honfoglalás. A város belterületén, a legsűrűbb negyedekben élő emberek tömeges kitörésével állunk szemben, olyan nagyméretű és ellenállhatatlan folyamattal, amely volta-keppen egy fejlődő világváros természetes szükségletét elégíti ki, a szabad természet közelségének és birtoklásának heves vágyait, amelyek a legtöbb világvárosban azonos hófokkal jelentkeznek.

A budai honfoglalás abban az időben kezdődött, amikor Budán lakni még bizonyos társadalmi rangot, elkülönülést jelentett, beleértve a belső Budát is, az ugyancsak sűrűn lakott és az urbanizáció minden kényelmét és ártalmát jelentő negyedekben, majd folytatódott a Gellérthegy, Sashegy, Naphegy, Rózsadomb szórványos beépítésével. Ez a folyamat alig negyven-ötven esztendő múlva tekint vissza. Napjainkban a hegyvidéki s mégis a történelmi városmaggal szervesen összekapcsolt, már-már fenyegető sűrűséggel beépült Rózsadombon az idősebb domblakók pontosan meg tudják mutatni azokat a házakat, amelyek a harmincas évek elején, egymástól puszkalövés távolságra felépültek, otthont adva a vakmerő és fáradságot nem ismerő honfoglalóknak, akik gyalogosan jártak haza, mert az első autóbúszvonal csak a harmincas évek derekán épült ki.

A belső Budát a külső hegykoszorúval összekapcsoló Gellérthegy, Sashegy és Naphegy megnyitása sokáig váratott magára, mert ez a pesti panoráma csodálatos körképét feltáró hegyvidék úgyszólván légmentesen el volt zárva a „polgári honfoglalók” elől. E területre bejutni — akár egyszerű lakóként is — nehezebb volt, mint a bibliai tevének átjutni a tű fokán. Kesernyész anekdotaként jegyezték fel annak az akkoriiban már jó nevű pesti újságírónak a történetét, aki megpályázta egy újonnan épült Naphegy utcai bérház egyik lakását, de a háztulajdonos kurtán-furcsán elutasította, nem találván elég előkelőnek a szerkesztő urat. A lakást néhány nap múlva elfoglalta egy „udvarképes” úriember,

foglalkozására nézve Horthy Miklós tyúkszemének hűséges gondozója.

Nyugodt lelkiismerettel állíthatjuk tehát, hogy az igazi budai hegyvidék, a Széchenyi- és Szabadság-hegy meghódítása, e szűrt hegyi levegőben gazdag s talán éppen ezért zárt terület elfoglalása napjainkban kezdődött meg, amikor személyi és családi kiváltságokról már nem lehet beszélni, amikor a telekrendelet megnyitotta a kisparcellák kialakításának korszakát, s amikor — végre — megkezdődött a „közrendű” pesti ember kiáramlása a budai hegyekben vásárolt hétvégi telkekre. A száz éve egyesített Budapest gazdáinak legnagyobb gondja és legnehezebb feladata a budai hegyvidék beépítésének oly módon történő szabályozása, hogy a főváros tüdeje épségben maradjon, az összefüggő lakótelepek és elszórt hétvégi házak arányosan helyezkedjenek el völgyekben és hegytetőkön, megtartva a zöldövezet jellegét, amelyre Budapest szelölése érdekében óhatatlanul szükség van.

A Széchenyi-hegy és a Szabadsághegy állandó lakói szerint a vidám színekben pompázó „vityillók” feltűnése a Normafa környékén korántsem jelent szentségtörést, nem háborítja a táj összhangját és hangulatát, mert a telekvásárlásra kijelölt területekről korábban kipusztították az erdőket, a szorgalmas honfoglalókra vár tehát a kopár foltok beültetése, a természet egyensúlyának helyreállítása. Egy koratavaszi vasárnap gyalogos bolyongása, a honfoglalókkal folytatott párbeszéd az arról győzik meg a látogatót, hogy a külső hegyvonulat új — időszakos lakói megfontolt sietséggel iparkodnak eleget tenni az íratlan szabályokba foglalt kötelezettségeknek. A faiskolákat ápoló Buda környéki termelészövetkezetek közül egyedül a Sasad 1972-ben két és fél millió forintért értékesített gyümölcsfákat és díszcserjéket, ebből több mint egymillió értékű fiatal fa és bokor az új településre költözött.

Pontos társadalmi keresztmetszetet rajzolni az új honfoglalókról éppoly hiábavaló kísérlet lenne, mint ugyanezt a folyamatot elvégezni egy több száz lakást magába foglaló tömbön belül. E márciusi vasárnapon, amikor még nem rajzott ki minden honfoglaló a városból, a csípős idővel csak az új tulajdonosok egy kis töredéke dacolt, mégsem volt nehéz egyféle társadalmi katasztrófát készíteni a Normafa mögött s még távolabb nyújtózó területen két-három éve megtelepedett, a város sűrűjéből már korábban kitört hódítókról.

Az elektroműszerész takaros, alpesi faháza mellett egy mezőgazdasági szakíró vörösfalú bungalója húzódik a zsegen rügyező gyümölcsfák között,

azután egy gépkocsivezető meredek tetőzetű hegyvidéki háza következik. A Konkoly-Thege út egyik oldalán az Úttörőváros kék vaskerítése kapaszkodik, a budapesti televízió-adótorony felé enyhén lejtő fennsíkon viszont a parcellák négyyszögei alkotnak olyan füzért, amely évről évre változtatja arcukat. 1973 tavaszán mintegy 1000—1200 parcellatulajdonos lát munkához, részben csinostva a már meglévő otthont, részben a megtelepedés gondjaival birkózva. Az Úttörőváros és a János-hegyi kilátó között elterülő, romlatlan erdőben a „mini-metropolis” épül, egy gyermekléptékhez szabott mesterséges város, amely a világ leghíresebb épületeinek kicsinyített változatából áll össze mesebeli várossá. Megépül itt az Empire State Building néhány méteres mása, az Eiffel-torony, a moszkvai Kreml és a gizehi piramis, szemléltető módon ábrázolva, s egy középhegység barátságos erdejébe zárva a világ leghíresebb épületeit.

Mi azonban maradjunk a honfoglalóknál. Jó szerencsénk olyan embert vezérelt az útunkba, mint Pataki Mihály nyugdíjas, aki évtizedeket töltött a hegyvidéken, csak az ötvenes években lett hűtlen a hegyhez, de nem a XII. kerülethez. Az „öslakó” a szeles márciusi vasárnapon azzal volt elfoglalva, hogy szemrevételezte régi birodalmát, az új letelepedők szorgalmát és leleményét, mert tapasztalata szerint ezen a tájon sem az építkezés, sem a természet visszahonosítása nem könnyű. Látogatásunk befejezésékként adjuk át a szót Pataki Mihálynak.

— Első emlékeim a Golf-klubhoz és pályához fűződnek, ahol labdaszedő gyerek voltam. Magyarországon nagyon kevesen hódoltak ennek az angol sportnak, a színházi és társasági lapok riporterei azonban hetenként felhoztak ide egy-egy színésznőt, vagy társaságbeli hölgyet, akit lefényképeztek golfozás közben, a golf azonban nem terjedt el Magyarországon. Ezt a nagy csillebérci parlagot is annak idején azért irtották ki, hogy nagyobb teret szentelhessenek a golfnak, de hiába... En itt most legalább kétszáz családot ismerek. Mindenfajta ember akad közöttük, egyben azonban valamennyien megegyeznek: szenvedélyesen szeretik azt a darab földet, amelyet megvásároltak, nehéz takarékoság árán, s még nehezebb munkával építgetve a házikóikat, és feltörve, beültetve a kopárrá változott földet. Ez a terület, amely most több mint ezer családot tesz boldoggá, nincs több mint kétszáz hold. 1938-ban a Golf-klubban egy fiatal dunántúli arisztokrata egy délután ezer holdat kártyázott el. Annyi pénz sem maradt, hogy taxival menjen le a városba. En adtam neki a borraalóból annyit, amennyi elég volt a fogaskerekűre... Baróti Géza

A város és a hegy

(Léval András felvétele)

